

Громадська
спілка
“А21 Україна”

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
з протидії торгівлі людьми

ЖИВИ ВІЛЬНО

для учнів старших класів
загальної середньої освіти

СПРОЩЕНА ВЕРСІЯ ДЛЯ ДРУКУ

КИЇВ 2020

Схвалено комісією психології та педагогіки Науково-методичної ради МОН України (Лист №22.1/12-Г-771 від 04.09.2020).

Автор: Яковенко К.О.

Рецензенти:

Гусак Н.Є. – кандидат соціальних наук, доцент, завідувачка кафедри Школа соціальної роботи Національного Університету “Киево-Могилянська академія”

Череповська Н.І. – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології засобів масової комунікації Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

АКТУАЛЬНІСТЬ

Запропонований методичний посібник висвітлює таку **актуальну** проблему сьогодення, як втягнення громадян України та, зокрема молоді, до небезпечних ситуацій, пов’язаних з торгівлею людьми. Наразі, в світі налічують десятки мільйонів людей, що не мають можливості залишити місце своєї експлуатації. Статистика стверджує, що 80% українців, які постраждали від торгівлі людьми, не мають вищої освіти. А це означає, що просвітницьку діяльність потрібно розпочинати серед молодих людей та дітей, які ще навчаються у школах. Крім того, у молоді і підлітків, у тому числі, як правило, з’являється прагнення до самостійності. Маючи потребу в коштах, молода людина готова скористатись першою ж можливістю заробити і погоджується на небезпечну роботу, часто не розуміючи ймовірних наслідків.

МЕТА

Метою даного проекту є просвітництво щодо запобігання ризику втягнення молоді до ситуацій торгівлі людьми шляхом підвищення психологічної готовності молоді протистояти викликам, що можуть призвести до потрапляння в ситуації експлуатації, втягнення в злочинну діяльність.

ЗАВДАННЯ

Для реалізації мети висунуто наступні **завдання**:

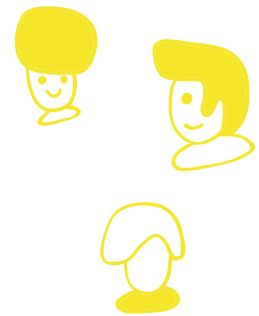
Ознайомити аудиторію старшокласників з проблемою торгівлі людьми.

Надати основні правила та алгоритм практичних дій щодо безпечного спілкування онлайн та в реальному житті.

Запропонувати корисні та практичні поради для уникнення небезпечних ситуацій потрапляння в експлуатацію.

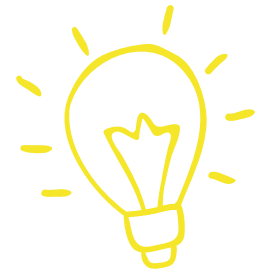
Даний методичний посібник **пропонує** інформацію в цікавій та актуальній формі, акцентуючи увагу на головних аспектах проблеми та порадах, які можуть стати в нагоді на будь-якому етапі життя людини. Посібник складається з двох частин: теоретичної і практичної та розрахований на одну або дві академічні години (45 або 90 хвилин, відповідно) в залежності від можливостей навчального закладу.

Методичний посібник **спрямований** на учнів старшої школи.

Представлений посібник **адресований** учителям, практичним психологам, соціальним працівникам для роботи з дітьми у позакласні години.

ЗМІСТ

- 05** Поняття торгівлі людьми
- 06** Статистика
- 07** Проблема торгівлі людьми в Україні
- 07** Форми експлуатації
- 10** Методи вербування. Рекомендації
- 14** Подорожі. Загальні поради
- 15** Варіанти практичної частини
- 20** Електронні джерела
- 20** Контакти

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Теоретична частина становить до 35 хв.; доповнена візуальною презентацією у форматі слайдів, яка наведена в Додатку 1. Під час ознайомлення молоді з темою важливо враховувати особливості аудиторії й відповідно обирати саме таку інформацію, акцентувати увагу на тих її моментах, які відповідають віковим, гендерним характеристикам, рівню знань та активності класу.

Вступне слово

1 ХВИЛИНА

ТЕМА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЛЮДИНИ

Тема експлуатації людини залишається актуальною в 21 сторіччі. Це кримінальна індустрія, яка продовжує розвиватись, і боротьба з нею є важливим завданням для кожної країни. Не оминула ця проблема і Україну. Важкий стан економічного розвитку країни, безробіття, низький рівень заробітної плати сприяє поширенню небезпеки експлуатації і торгівлі людьми.

До групи ризику потрапляють не лише люди без вищої освіти або соціально неадаптовані люди. До неї входить також молодь, яка часто потребує нагальних коштів і погоджується на ризикований швидкий заробіток або сезонну роботу.

Поняття торгівлі людьми

СЛАЙД 2 // 4 ХВИЛИНИ

Торгівля людьми – це злочин та порушення прав людини, що включає в себе вербування, контроль та використання людей задля отримання вигоди від їх експлуатації. Використовуючи силу, обман та маніпуляції, людей по всьому світу в 21-му сторіччі продають та купують проти їх волі.

Поняттю торгівлі людьми притаманні 4 етапи. Це протиправні дії, спрямовані на те, щоб людину:

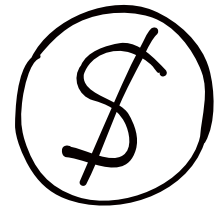
Піймати. Торговля людьми є дуже прибутковим бізнесом, тому трафікери (злочинці, які розвивають та поширюють його) є досить винахідливими та вдаються до найрізноманітніших хитрощів аби залучити якомога більше людей. Етап «піймати» далеко не завжди починається з викрадення чи фізичного обмеження свободи людини. Часто, це вдале використання уразливого стану людини (фінансова скрута, соціальні незгоди, зовнішні обставини, які впливають на людину, і вона не може приймати самостійні рішення або чинити опір насильницьким чи незаконним діям). Вербувальники заздалегідь вивчають свою цільову аудиторію і розуміють, що саме запропонувати конкретній людині. На перший погляд буває складно розрізнити пропозицію надійного працевлаштування від шахрайського. На ряду з оголошеннями, де пропонують солідну заробітну плату за низькокваліфіковану роботу, без вимоги досвіду роботи чи знання мови, що відразу виглядає підозріло, можуть знаходитись і пропозиції, які звучать досить реально і безпечно. Наприклад, оголошення про працевлаштування кур'єром у найближчому зарубіжжі з заробітною платою на рівні 5 тис. грн./тиждень. Якщо запитати середньостатистичного українця, які асоціації виникають, коли вони чують “найближче зарубіжжя”, то найчастіше ви почуєте відповідь – Польща, Чехія, де подібна заробітна плата не є чимось незвичайним. В правдоподібність таких оголошень повірили сотні українців, які, переважно, опинились в Росії. Силою, шантажем та погрозами їх змусили здійснювати доставку наркотичних засобів. Замість обіцяного легального працевлаштування і заробітної плати, вони отримали по 25 років відбування покарання у місцях позбавлення волі.

Перевезти. На цьому етапі людина може не підозрювати про проблеми, які чекають на неї попереду. Під перевезенням ми маємо на увазі як переміщення людини за межі країни, так і всередині країни. Певну підозру повинна викликати готовність роботодавця оплатити квитки. В такому разі, цей борг буде зазначено в робочому контракті і, ймовірно за все, будуть створені такі умови роботи та штрафні санкції, що людина не в змозі буде повернути кошти та опиниться в борговій кабалі (боргове зобов'язання, яке призводить до залежності боржника від роботодавця). Останнім часом ми спостерігаємо також нові схеми та тенденції: небезпечні роботодавці пропонують самостійно придбати квитки і обіцяють зустріти робітника на вокзалі, проте зустрічі не відбувається, а потенційний робітник не знає, куди їхати самостійно, в розпачі він готовий повертатись додому. В цей момент, начебто випадково з ним знайомиться людина, яка може допомогти з працевлаштуванням. В кінцевому підсумку, все закінчується експлуатацією. І навіть, якщо людині вдасться звільнитись, дуже важко довести, що це була продумана схема торгівлі людьми: вербування, перевезення та експлуатації.

Продати. Людину можуть продати чи купити, неначе вона товар. Важко назвати середню «вартість» людини, сума може змінюватись, залежно від форми експлуатації та «якостей» завербованої людини.

Поневолити. Після прибуття в пункт призначення людину часто позбавляють свободи пересування, вилучають паспорт, засоби комунікації, якщо людина намагається чинити опір, їй та її сім'ї погрожують. Людей змушують жити в антисанітарних умовах, де вони постійно зазнають різного роду насильства. Інколи замість фізичного поневолення, вдало використовують уразливий стан людини, яка навіть маючи фізичну свободу пересування, не може залишити місце своєї експлуатації.

Статистика

СЛАЙД 3 // 2 ХВИЛИНИ

Важливо слідкувати за тим, щоб інформація була актуальною на дату проведення семінару.

- 1 На сьогоднішній день десятки мільйонів людей перебувають у рабстві.
- 2 Торгівля людьми є провідним джерелом прибутку організованої злочинності, поряд з наркотиками і зброєю. Вона приносить трафікерам щорічний дохід більше 150 млрд. дол. США (за даними Міжнародної організації праці).
- 3 Статистика говорить, що в Україні чоловіки* більше схильні до ризику, а тому протягом останніх років саме вони частіше потрапляють до ситуацій торгівлі людьми.
- 4 При цьому, найбільше постраждалих українців перебувало в трудовій експлуатації*.
- 5 Переважна більшість постраждалих має вищу або технічну освіту*.
- 6 Світова статистика говорить, що менше 1% трафікерів вдається притягти до відповідальності. В той же час, менше 1% постраждалих вдається врятувати.

**За даними Представництва міжнародної організації з міграції в Україні станом на початок 2019 року.*

Проблема торгівлі людьми в Україні

4 ХВИЛИНИ

Україна живе та функціонує в, так званому, форматі 3D. Вона одночасно є :

- 1 **країною-постачальником** – українці шукають можливість заробити за кордоном;
- 2 **країною призначення** – громадяни інших країн знаходять працевлаштування на території України;
- 3 **країною транзиту** – громадяни інших країн перетинають кордони України на шляху до країн, де планують працювати.

ТОП 3 країни призначення для українців є Росія, Польща, Туреччина. Перелік країн призначення є дуже довгим, його можна продовжити та назвати також Італію, Португалію, Німеччину, Чехію, США, ОАЕ, Ізраїль та інші.

Поширеним є також поняття **торгівлі людьми всередині країни**, коли людина потрапляє до експлуатації, не перетинаючи кордони.

Як ми з вами вже з'ясували, торгівля людьми є високоприбутковим бізнесом і щороку прибутки від цієї діяльності лише зростають. Трафікери, які зацікавлені в розвитку цього бізнесу, мають дуже хороші комунікативні навички та добре знаються на інтернет технологіях та на психології, а тому існує багато шляхів та методів вербування, але ми розглянемо найбільш поширені в Україні.

Форми експлуатації

СЛАЙД 4 // 10 ХВИЛИН

Будь ласка, ознайомтесь з формами експлуатації та продумайте, яка інформація буде найбільш корисною. Для учнів 9 класів можна викласти цей розділ більш стисло, щоб не перезавантажити інформацією.

Історії, які описують форми експлуатації, ми винесли окремо. Їх можна роздрукувати і роздати аудиторії, попередньо умовно розділивши її на 5 груп. Кожній групі дістається одна історія. Їм необхідно прочитати її та зрозуміти, про яку форму експлуатації йде мова. Дайте учням можливість прочитати історію, а далі – по черзі кожна група переказує історію, що їм дісталась і називає форму експлуатації.

Історії для ознайомлення Ви можете знайти в кінці цього розділу, для друку – в Додатку 2.

РОЗРІЗНЯЮТЬ НАСТУПНІ ФОРМИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ:

Трудова експлуатація. Чоловіків, жінок та дітей змушують працювати під загрозою насильства чи іншого покарання. Це супроводжується обмеженням свободи, відібранням документів чи майна. Оплата не здійснюється, або не відповідає обіцяній. Форми примусової праці можуть включати в себе працю в якості домашньої прислуги, сільськогосподарську працю, виснажливу працю на заводах, в громадському харчуванні та в інших сферах послуг. Інколи людей втягують в боргову кабалу, нав'язавши неіснуючі борги, які тепер потрібно відробляти.

Актуальною проблемою залишається **втягнення людей до злочинної діяльності.** Людям обіцяють вигідне працевлаштування, але, застосовуючи різні засоби впливу та залякування, їх змушують порушувати закон. Важливо пам'ятати, що незнання закону не звільняє від відповідальності, тому вкрай важливо заздалегідь перевірити легітимність і реальність саме тієї роботи, на яку запрошують людину.

Сексуальна експлуатація. Дорослих та дітей внаслідок обману, примусу, погроз чи інших засобів маніпуляції втягують до проституції, "ескорт послуг", секс туризму, зйомок в порнографічних фільмах. Трафікери користуються уразливістю людей, такою як скрутний фінансовий стан, нестабільність в соціальній сфері, безробіття, самотність та пропонують щасливий шлюб чи надійне працевлаштування. Жінку, що перебуває у секс-рабстві можуть примушувати вступати у статевий контакт десятки разів на день.

Примусове жебрацтво. Примус людини до жебрацтва із застосуванням погроз, маніпуляцій та вимог відшкодувати непосильне боргове зобов'язання. До такої форми експлуатації найчастіше залучають людей з інвалідністю або дітей. Зазвичай, жінки, які жебракують з дітьми на руках, завдають шкоди здоров'ю дитини та порушують її права. На сьогоднішній день проблема жебракування лежить на поверхні, але залишається досить складною для вирішення, оскільки людей, яких до цього примушують, залякують погрозами, спрямованими як на їх життя, так і на життя близьких та рідних. Залякані люди бояться, що не зможуть захистити себе, не довіряють поліції/оточуючим і нікому не зізнаються, що їх експлуатують.

Торгівля органами. Добровільне чи примусове вилучення органів з метою подальшого продажу, що здійснюється під дією тиску, погроз, а також використання уразливого стану людини. Подібні операції є високотехнологічними та складними, в Україні є акредитовані медичні заклади, де дозволено здійснювати операції з трансплантації (не з метою продажу органів, а для трансплантації між кровними родичами). Але, якщо операція нелегальна, то вона, скоріше за все, буде проведена у підпільній лабораторії, де випадково може бути занесена інфекція, або безконтрольно навмисно вирізаний ще якийсь орган. Винагорода за донорство часто буває по факту значно менша, ніж до операції було домовлено з донором. Уже після операції з'ясовується, що орган потрібно заморозити, застрахувати, перевезти і все це відбувається за кошти, обіцяні "донору".

ФОРМА ЕКСПЛУАТАЦІЇ

ІСТОРІЯ

**ТРУДОВА
ЕКСПЛУАТАЦІЯ**

Хлопці закінчили 10 клас та шукали можливість підзаробити протягом літніх канікул. Знайшли оголошення, що в сусідній області є сільськогосподарське угіддя і там є робочі місця, заробітну плату обіцяли хорошу і хлопці відразу погодились. На жаль, це була пастка, хлопців змушували працювати і не відпускали за територію угіддя. Правоохоронні органи врятували хлопців через місяць пошуків, але заробітну плату вони так і не отримали.

**ВТЯГНЕННЯ
ЛЮДЕЙ ДО
ЗЛОЧИННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Студент знайшов пропозицію сезонного працевлаштування в якості кур'єра. Для цього йому запропонували переїхати на кілька місяців до сусідньої країни. Рішення необхідно було приймати швидко і хлопець погодився, ні з ким не порадившись. Вже на місці з'ясувалось, що потрібно перевозити наркотичні засоби. Звичайно, він відмовився, але йому почали погрожувати життям та здоров'ям його сім'ї, що залишилась вдома. Через кілька днів хлопця затримала поліція і замість заробітної плати за обіцяну роботу кур'єром, він отримав солідний термін ув'язнення за розповсюдження наркотичних засобів.

**СЕКСУАЛЬНА
ЕКСПЛУАТАЦІЯ**

Українка знайшла в інтернеті пропозицію роботи покоївкою в готелі Греції. Але, на жаль, пропозиція виявилась шахрайською, а дівчину змусили займатись проституцією, при цьому весь час погрожували і маніпулювали тим, що знають, де знаходиться її донька і мама. Таким чином, протягом декількох років дівчина знаходилась в сексуальній експлуатації, доки її не врятували під час рейду.

**ПРИМУСОВЕ
ЖЕБРАЦТВО**

В не дуже благополучній сім'ї, де у батьків були проблеми з алкоголем, завжди була фінансова скрута. Одного разу під час застілля "друзі" батьків запропонували взяти молодших дітей "в оренду", обіцяли щодня виплачувати певну суму коштів. Батьки погодились і вже наступного дня дітей забрали жебракувати на вулицях найближчого великого міста у супроводі дорослих. Небайдужі громадяни звернули увагу на цих дітей та викликали поліцію.

**ТОРГІВЛЯ
ОРГАНАМИ**

Чоловіку терміново потрібні були кошти на лікування дружини. Не зважаючи на те, що у нього була досить непогана робота, так швидко заробити необхідну суму він не міг, тому і погодився на пропозицію продати нирку. Протягом місяця його перевозили з однієї країни до іншої, потім вирізали нирку і відпустили практично без грошей. Чоловік повернувся в жахливому фізичному і психологічному стані, дружину він не врятував, натомість мав уже самостійно піклуватись про дітей. Він пройшов складний і довгий процес відновлення, та наразі створив своє невеличке фермерське господарство, забезпечує свою сім'ю та дбає про майбутнє своїх дітей.

Методи вербування. Рекомендації

СЛАЙД 5-10 // 15 ХВИЛИН

Просимо Вас в першу чергу зупинитись на наступних методах вербування: друзі та родичі, інтернет та шантаж, кожен з яких включає обман, примус або застосування сили. Якщо Ви працюєте з учнями старших класів, обов'язково розкажіть про агенції з працевлаштування. Окремо зупиніться на порадах та приділіть їм особливу увагу.

Аналогічно до попереднього розділу, Ви можете роздрукувати історії, які описують кожен метод вербування і роздати їх учням, їх також 5.

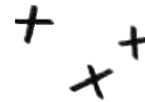
Завдання: зрозуміти, який метод вербування було використано і, керуючись тим матеріалом, який Ви щойно виклали, дати головному герою історії кілька порад, які допомогли б йому не потрапити до небезпечної ситуації. Дайте учням 1-2 хвилини на обговорення. І далі кожна група презентує свою частину.

Історії для ознайомлення Ви можете знайти в кінці цього розділу, для друку – в Додатку 3.

Як ми з вами вже з'ясували, торгівля людьми є високоприбутковим бізнесом і щороку прибутки від цієї діяльності лише зростають. Трафікери, які зацікавлені в розвитку цього бізнесу, мають дуже хороші комунікативні навички та добре знаються на інтернет технологіях та на психології, а тому існує багато шляхів та методів вербування, але ми розглянемо найбільш поширені в Україні.

ДРУЗИ ТА РОДИЧІ

Інформація про ту чи іншу роботу може надійти з різних джерел. Це можуть бути нові знайомі, чи колишні однокласники, далекі родичі чи сусіди. Як правило, від цих людей ми не чекаємо обману.

Псевдо друзі працюють за стандартною схемою – знайомляться, викликають довіру (можуть навіть витратити певні гроші на нових друзів), потім пропонують гарну, доступну роботу, а потім продають до рабства. Часто вони виступають посередниками між трафікерами і потенційними жертвами та отримують за кожну людину фінансову винагороду.

Інший шлях – через родичів чи друзів, які або щойно повернулися з-за кордону або збираються туди виїхати. Трафікери, вербуючи людину, можуть також запропонувати їй взяти з собою ще когось на заробітки, за цих людей вони навіть пропонують доплатити. Тобто, людина може не знати, що «продає» свого знайомого і теж може постраждати від шахраїв.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- ✓ ретельно перевіряти усі пропозиції щодо працевлаштування, навіть, якщо вони надходять від знайомих людей, або «новоспечених» друзів.
- ✓ радитись з людьми, яким довіряєш, з батьками, юристами, компетентними організаціями перед прийняттям остаточного рішення. Від одного рішення може залежати подальше життя.

ІНТЕРНЕТ

Інформація, що потрапляє до інтернету хоча б один раз, залишається там назавжди і її можна буде в подальшому знайти. Були випадки, коли людьми починали маніпулювати через декілька років, використовуючи матеріали, що були надіслані раніше.

Останнім часом все активніше молодих дівчат та хлопців починають мотивувати до відвертих (інтимних листувань). Знайомство відбувається в соціальній мережі, он-лайн грі, на сайті знайомств, тощо. Через тиждень активного онлайн спілкування новий “друг” пропонує перевести відносини на “новий рівень” і починає схилити до обміну інтимними фотографіями. На жаль, від імені “друга/подруги” часто листується абсолютно інша людина, яка добре знається на психології та вміє знайти правильний підхід. Щойно молода людина відправляє перше фото, вмикається режим шантажу: “якщо ти не будеш відправляти мені нові фото/відео кожного дня, я поширю цю фотографію серед усіх твоїх друзів, тощо”. Залякані підлітки досить часто не знають, як діяти і піддаються на погрози. Це кримінальний бізнес, в подальшому цей контент продають і на цьому заробляють гроші. Інколи, подібну вразливість використовують, щоб втягти дівчину до сексуальної експлуатації.

В той же час, потрібно пам'ятати, що вербувальники активно використовують соціальні мережі для пошуку потенційних робітників, при цьому особистими повідомленнями відправляють інформацію про високооплачувані вакансії, а далі дізнавшись номер телефону, харизматично описують усі переваги подальшого працевлаштування. Такі “посередники” не мають ні ліцензії, ні права на подібну діяльність, і в подальшому їх буде складно відшукати та притягти до відповідальності.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- ✓ не викладати в загальний доступ свою адресу чи номер телефону;
- ✓ не викладати та не відправляти нікому відверті фото, навіть в обмін на подібні. Досить часто такі фотографії в подальшому використовують для шантажу;
- ✓ не розповідати про свої негаразди малознайомим людям, важко передбачити як цією інформацією можуть скористатись недоброзичливці;
- ✓ пам'ятати, що в будь-який момент можна припинити спілкування, або і взагалі не розпочинати його, заблокувавши нав'язливу людину;
- ✓ відразу звернутись за допомогою до старших, якщо хтось вимагає відверті фотографії чи намагається втягти до нелегальної діяльності.

Якщо раптом людина відправила фотографію чи відео і її почали шантажувати, важливо дотримуватись наступних **порад**:

- ✗ Припинити листування;
- ✗ Не надсилати більше фото, відео чи гроші, якщо їх вимагають;
- ✗ Зробити копію листування та скріншоти, якщо фото уже розмістили в соціальних мережах;
- ✗ Звернутись до служби підтримки соціальної мережі, де було розміщено фото/відео;
- ✗ Звернутись до дорослого, якому довіряєш;
- ✗ Не зустрічатись зі злочинцем;
- ✗ Звернутись до правоохоронних органів.

ШАНТАЖ ЧИ ЗАЛЯКУВАННЯ

Шантаж – загроза викриття, розголошення будь-яких неприємних, ганебних відомостей з метою домогтися чого-небудь. Це один із найжорстокіших способів, яким користуються трафікери для вербування. Досить часто залякують або шантажують життям і здоров'ям близьких людей.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- ✓ намагатися зберегти розсудливість, не панікувати та спробувати виграти час;
- ✓ розповісти дорослому, якому довіряєш;
- ✓ негайно звернутися до поліції.

РОМАНТИЧНІ СТОСУНКИ

Наступний спосіб, яким також не гребують трафікери, це використання в якості «приманки» іноземців. Зазвичай, вони виглядають дуже привабливо, орендують велику квартиру та дороге авто. Такі «наречені» знайомляться з гарними дівчатами та починають будувати романтичні стосунки. А далі все відбувається за стандартною схемою: хлопець викликає довіру, зваблює дівчину, потім пропонує виїхати за кордон «подивитись його країну». Дівчина нічого не підозрює та виїжджає, а на місці призначення він просто перепродає її, отримуючи за неї винагороду.

Протягом останніх років особливо популярними є сайти знайомств, де можна познайомитись з людиною з будь-якої країни. Знайомство відбувається через Інтернет, а далі дівчатам пропонують зустрітись з потенційним нареченим «заможним, чесним, з серйозними намірами створити сім'ю». На жаль, далеко не завжди це виявляється правдою і дівчина опиняється в небезпечній ситуації за кордоном.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- ✓ не довіряти малознайомим людям;
- ✓ до 18 років не користуватись сайтами знайомств. Після 18 років не користуватись невідомими сайтами знайомств чи послугами неперевічених шлюбних агенцій;
- ✓ перша зустріч з потенційним нареченим має відбутись на території України;
- ✓ ознайомитись з законодавством країни, куди заплановано переїзд.

АГЕНЦІЇ З ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Згідно з законодавством України, агенція з працевлаштування повинна мати ліцензію на працевлаштування громадян України за кордоном, а також власний сайт з повним переліком послуг. При цьому, країни і професії, що вказані, в ліцензії, за якими дана агенція має право працевлаштовувати українців за кордоном, повинні співпадати з інформацією на сайті. Найняті «посередники» навчені швидко мотивувати людину, обіцяти їй перспективи. Зазвичай, після яскравих розповідей посередників – потенційний робітник не перечитує запропонований контракт, що є дуже небезпечно.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- ✓ перевірити, чи має фірма ліцензію на працевлаштування громадян України за кордоном за обраною професією саме в тій країні, куди пропонують поїхати. На сайті Міністерства соціальної політики України опубліковано перелік компаній, які мають таку ліцензію;
- ✓ уважно перечитати контракт, він має виглядати як офіційний документ і бути складений в 2-х примірниках, українською мовою та мовою країни призначення. Переклад контракту має бути здійснений незалежним перекладачем, завіреним нотаріально та перевірений юристом;
- ✓ у контракті всі пункти мають бути чіткі і зрозумілі, там не має бути таких висловів, як «інші види робіт», «на вимогу/розсуд роботодавця», «тощо»;
- ✓ для легального працевлаштування за кордоном необхідно мати відповідну візу;
- ✓ не погоджуватись на нелегальну роботу, не підробляти документи для подачі до посольства;
- ✓ не поспішати підписувати будь-які документи.

МЕТОД ВЕРБУВАННЯ ІСТОРІЯ**ДРУЗІ ТА РОДИЧІ**

Дівчину запросила колишня однокласниця приїхати після третього курсу навчання на літні канікули попрацювати в ресторані одного із міст Греції, де сама вже начебто працювала цілий рік і була дуже задоволена умовами. Спілкування відбувалось в телефонному режимі. Дівчину зустріли в аеропорту і привезли на квартиру, де вже проживали інші дівчата з різних країн, які пояснили їй, що їх тут утримують силою і змушують надавати послуги сексуального характеру великій кількості чоловіків. Виявилось, що її подруга так само потрапила в подібну ситуацію рік назад і після цілого року таких знущань їй пообіцяли свободу, якщо вона приведе на своє місце 2 інших дівчат. Саме тому вона і почала шукати заміну серед своїх подруг.

ІНТЕРНЕТ

Дівчина у випускному класі познайомилась з хлопцем в одній із соціальних мереж. Вони багато часу спілкувались онлайн, навантаження в школі посилювалось і дівчина вже не встигала виконувати домашні завдання, вчителі почали скаржитись батькам, стосунки з дорослим оточенням значно погіршились. Але хлопець з соціальної мережі залишався привітним і складалось враження, що він єдиний її розумів. Через 2 тижні активного спілкування, хлопець попросив прислати йому відверті фото і дівчина на стільки йому довіряла, що зробила це. Наступного дня хлопець почав вимагати більше фотографій, і погрожував показати першу фотографію усім її друзям.

ШАНТАЖ ТА ЗАЛЯКУВАННЯ

Сашко – старший син в багатодітній сім'ї без батька, має двох молодших сестричок і маму, яка багато працює, щоб підняти дітей. Сашко на той час навчався в школі і сам був досить мініатюрним, але відчував на собі відповідальність захищати свою сім'ю. Знаючи його уразливе положення, старші хлопці почали погрожувати йому, що скривдять його сестер, якщо він не буде їм допомагати в їх кримінальних справах. Ця компанія хлопців грабували квартири і для цього вони запускали Сашка через вікно, а той уже відкривав їм двері з середини. Одного разу їх схватили на місці злочину. І так Сашко потрапив до колонії неповнолітніх

МЕТОД ВЕРБУВАННЯ ІСТОРІЯ

**РОМАНТИЧНІ
СТОСУНКИ**

Українка закохалась в чоловіка з Ізраїлю. У них добре склалися стосунки і досить швидко чоловік освідчився. Дівчина погодилась, вони одружились в Україні, переїхали жити до Ізраїлю. І тут виявилось, що за законами Ізраїлю їх шлюб не має сили і тому вони просто співмешканці. Далі, так званий, чоловік на торгах продав дівчину до сексуальної експлуатації. З часом дівчині пощастило втекти.

**АГЕНЦІЇ З
ПРАЦЕВЛА-
ШТУВАННЯ**

В одній із агенцій 25 річному Макс запропонували роботу на Алясці на кораблі. Його робочий графік мав складати 8 на 8 (8 годин працювати, 8 – відпочивати) і так протягом 2 місяців. Він мав розділяти рибу в досить холодних і суворих умовах. Проте обіцяна заробітна плата в 3000 доларів не дозволила хлопцю об'єктивно оцінити свої сили та достеменно перевірити агенцію-посередника. Він одразу заплатив посереднику 300 доларів за оформлення документів і пішов додому чекати, доки його запросять на роботу. Проте йому ніхто не зателефонував. Коли він повернувся до офісу агенції, там вже знаходилась інша компанія. Макс почав розшукувати агенцію за назвою інтернеті, але натомість знайшов багато обурених відгуків, що ця агенція взагалі не була зареєстрованою і лише обманювала своїх клієнтів.

Подорожі. Загальні поради

2 ХВИЛИНИ

ПОРАДИ ЩОДО БУДЬ-ЯКИХ ПОДРОЖЕЙ, ЯКІ МОЖУТЬ СТАТИ ВАМ В НАГОДІ:

- ✓ Нікому, окрім прикордонної служби та правоохоронних органів, не давайте свої документи;
- ✓ Запишіть контакти організацій, які надають допомогу мігрантам та туристам, а також інформацію про посольства та консульства України в країні-призначення;
- ✓ Залиште рідним та друзям детальну інформацію про майбутнє місце перебування за кордоном із адресою та контактними телефонами;
- ✓ Зробіть собі копії документів та покладіть їх у надійне місце, окремо від оригіналів документів. Одну копію залиште рідним чи друзям;
- ✓ Зробіть скановані копії документів та збережіть їх на власній електронній пошті або розмістіть на Google Drive;
- ✓ Візьміть запасний мобільний телефон, нікому про нього не розповідайте, вимкніть його і заховайте серед інших речей. Якщо основний телефон заберуть, у Вас буде можливість зв'язатись з рідними/поліцією;
- ✓ Регулярно підтримуйте зв'язок з рідними та друзями, повідомляйте їм про зміну локації;
- ✓ Придумайте “кодове слово” зі своїми рідними, щоб у випадку небезпеки, вони зрозуміли, що Вам потрібна допомога (можна використати тему родичів, як приклад: “вітання дідусу Назару”, якого у Вас ніколи не було).

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Практична частина, спрямована на закріплення отриманих знань, має два варіанти:

1 варіант передбачає перегляд тематичного мультфільму «Трудова експлуатація» (тривалістю 1 хв. 17 сек.) та його обговорення (мультфільм надаємо Додатком 4);

2 варіант пропонує гру «Міф чи Правда», яка здійснюється за допомогою слайдів (слайди Ви можете знайти в Додатку 5)

Ви можете обрати один із варіантів на Ваш розсуд або використати обидва, якщо є можливість приділити 2 академічні години вивченню проблеми торгівлі людьми

Варіанти практичної частини

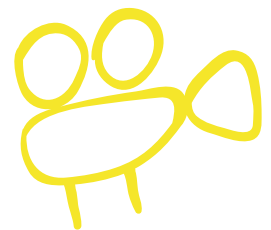
ТРИВАЛІСТЬ ЗА НЕОБХІДНІСТЮ

ВАРІАНТ 1

ПЕРЕГЛЯД МУЛЬТФІЛЬМУ “ТРУДОВА ЕКСПЛУАТАЦІЯ” ТА ОБГОВОРЕННЯ ТЕМИ.

МАТЕРІАЛ:

Мультфільм “Трудова експлуатація”, який висвітлює одну із форм експлуатації і наглядно показує, як невиважені рішення та необізнаність можуть призвести до небезпечної ситуації, пов’язаної з торгівлею людьми (Додаток 4).

ХІД ПРОВЕДЕННЯ:

- 1 Показати мультфільм “Трудова експлуатація” з метою закріпити отримані знання, перевірити рівень уважності учнів до пройденого матеріалу, навчити на прикладі головного героя мультфільму, як не потрібно робити.
- 2 Після перегляду мультфільму, необхідно провести обговорення за алгоритмом, вказаним нижче. Пропонуємо задати аудиторії питання та дати можливість висловити думку. Після кожного питання, коли учні поділяться своїми думками, просимо Вас надати коментарі та пояснення відповідно до наведених правильних відповідей.

ОБГОВОРЕННЯ:**Питання до аудиторії: на що ви звернули увагу, перш за все?**

Правильна відповідь: **сім'я**, яка потребує коштів, а тому чоловік з радістю погоджується на роботу за кордоном. Аналогічно думав і вербувальник, обираючи потенційного робітника.

Питання до аудиторії: Якою була перша помилка чоловіка?

Чоловік відразу підписує **контракт**. Тут важливо наголосити, що перш, ніж підписувати будь-які договори, з ними важливо ретельно ознайомитись. Зазвичай, вербувальники дуже харизматично описують прекрасні умови працевлаштування, а тому потенційний робітник нечасто уважно читає сам контракт.

Питання до аудиторії: на що чоловік повинен був звернути увагу, перш ніж підписати контракт?

- 1 перевірити, чи має посередник **ліцензію** на працевлаштування громадян України за кордоном за обраною професією саме в тій країні, куди пропонують поїхати. На сайті Міністерства соціальної політики України опубліковано перелік компаній, які мають таку ліцензію;
- 2 уважно перечитати контракт, він має виглядати як офіційний документ і бути складений в 2-х примірниках, українською мовою та мовою країни призначення. Найбільш надійний варіант: **забрати контракт з собою**, перекласти його ще раз у **незалежного перекладача** та надати для **перевірки юристу**;
- 3 у контракті **всі пункти мають бути чіткі і зрозумілі**, там не має бути таких висловів, як «інші види робіт», «на вимогу/розсуд роботодавця», «тощо»;
- 4 для легального працевлаштування за кордоном необхідно мати **робочу візу**;

Питання до аудиторії: Назвіть 2-гу помилку головного героя?

Перетин кордону, який, очевидно, відбувся **нелегально**, так як люди знаходились в вантажному автомобілі. Трафікери часто змушують потенційних робітників порушити закон і потім використовують цей факт, як засіб маніпуляції і погроз. Людина боїться покарання від правоохоронних органів і погоджується на експлуатацію.

Питання до аудиторії: Назвіть 3-тю помилку головного героя?

Після прибуття на місце “роботи”, чоловік **віддав свій паспорт**. Ще раз наголосіть на тому, що паспорт не можна передавати нікому, окрім прикордонної служби та правоохоронних органів. В даному випадку потрібно було дати копію паспорта, зроблену заздалегідь.

- 1 Небезпечні умови проживання та праці: чоловік проживає на будівництві.
- 2 Заробітну плату йому не виплачують.
- 3 Свобода пересування обмежена, роботодавець не відпускає його додому, погрожуючи завдати шкоду сім'ї.

На даному етапі вирватись з небезпечної ситуації дуже складно, тому надзвичайно важливо знати свої права, бути уважним і не допускати помилок головного героя мультфільму.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ:

Після обговорення мультфільму, пропонуємо підвести підсумки та продовжити діалог з учнями, задавши їм наступні питання:

- ✓ Що нового Ви сьогодні дізнались?
- ✓ Що, на Вашу думку, було найбільш корисним?
- ✓ Що Ви для себе взяли?

Навіть, якщо не кожен учень висловить свою думку перед аудиторією, вони задумуються і краще засвоять матеріал, який Ви виклали.

ВАРІАНТ 2**ГРА “МІФ ЧИ ПРАВДА”****МАТЕРІАЛ:**

Гра “Міф чи правда”, яка наведена у вигляді слайдів (Додаток 5) містить в собі ствердження, частина яких є правдою, а частина - міфом. Питання мають більш практичне спрямування для того, щоб учні навчились мислити логічно і розуміли, як не потрапити до ситуації торгівлі людьми.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ:

- 1 Запропонувати учням пограти в гру “Міф чи правда”, яка покликана перевірити, чи зрозуміли учні, як може виглядати ситуація торгівлі людьми та чи знають вони, як уберегти себе та своїх близьких від подібних небезпечних ситуацій.
- 2 Відкрити Додаток 5 та пояснити учням правила. Кожен слайд містить в собі ствердження, але не всі вони є вірними. Завдання учнів: розпізнати, які з наведених стверджень є правдою, а які міфом. Правильні відповіді та пояснення Ви можете знайти нижче. Не залежно від того, чи правильно відповіли учні, чи ні, надайте додаткові коментарі. Зверніть увагу, що деякі питання не було викладено в самому семінарі, тому Ваша активна участь в проведенні цієї гри допоможе розширити світогляд учнів, з якими Ви працюєте.

НОМЕР ПРИПУЩЕННЯ

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ

1

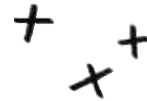
Торгівля людьми обов'язково пов'язана з перетином кордонів.

Це Міф: для експлуатації людей не існує державних кордонів. За рейтингом країн, в яких найчастіше експлуатують українців, Україна посідає 2 місце після Росії.

2

Якщо Ви не встигаєте оформити робочу візу в Україні, роботодавець може Вам її оформити у країні, де Ви будете працювати, по закінченню Вашого випробувального терміну.

Це Міф: візу необхідно оформлювати самостійно на території України через посольство/консульство країни, де Ви плануєте працювати. Працювати за кордоном навіть протягом випробувального терміну без робочої візи не можна.

3

Більшість українців, які постраждали від торгівлі людьми, було залучено до трудової експлуатації.

Це Правда. Відповідно до статистики Міжнародної організації з міграції.

4

Якщо ви користуєтесь послугами агенції з працевлаштування, ризик потрапити до рабства - мінімальний.

Це Міф, тому що агенції з працевлаштування бувають шахрайськими. Офіційна агенція повинна мати:

1. Ліцензію на ті види робіт і ті країни, до яких пропонує їхати працювати.
2. Власний веб-сайт та реальний офіс.
3. Агенція не має права отримувати від клієнтів плату за послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном до підписання акта наданих послуг (даний акт підписується після укладення клієнтом агенції трудового договору з іноземним роботодавцем).

5

В Україні переважна більшість вербувальників - жінки.

Це Правда: рівень довіри до жінок, за даними психологічних досліджень, вищий, ніж до чоловіків.

6

Якщо людина підписала трудовий контракт, вона не може потрапити до рабства.

Це Міф: щоб мінімізувати ризики, необхідно, щоб договір був вичитаний, зрозумілий, перекладений мовою, яку знає людина, що працевлаштовується. Умови праці, вимоги і зобов'язання по відношенню до працівника повинні бути зрозумілі та прозорі. Трудовий контракт - це лише один із етапів правильного оформлення документів для працевлаштування за кордоном.

7

Якщо ви їдете працювати за кордон групою, менше шансів потрапити до рабства.

Це Міф: як правило, коли люди їдуть групами працювати, чи навчатись, вони сподіваються, що "хтось" з групи перевірить документи, вчасно розпізнає небезпеку, знатиме, куди звернутись за допомогою. Але, незважаючи на групове запрошення на роботу чи навчання, відповідальність кожного бути пильним, перевіряти документи, знати свої права в тій країні, до якої ви виїжджаєте, бажано знати мову країни, адресу консульства, зберегти телефони екстрених служб допомоги.

НОМЕР ПРИПУЩЕННЯ

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ

8 До рабства може потрапити лише людина без освіти.

Це Міф: до рабства може потрапити будь-хто.

9 Українцям можна працювати в будь-якій країні Європи, підписавши контракт з роботодавцем без оформлення віз.

Це Міф: для офіційного працевлаштування необхідна робоча віза. З деякими Європейськими країнами діє спрощений режим, наприклад, з Польщею. В такому випадку, має бути дозвіл на роботу/сезонну роботу. Але це скоріше виключення з правил. Необхідно перевірити законодавство, яке регулює правила працевлаштування в тій країні, яку Ви оберете.

10 В Європі щоденно 27 людей потрапляє до рабства.

Це Правда: згідно з статистикою Державного департаменту США.

11 Якщо тобі не виповнилося 16 років і при прийнятті на роботу від тебе не вимагають дозволу батьків на працевлаштування - така праця є незаконною і може бути потенційно небезпечною.

Це Правда: згідно з законодавством України.

12 Якщо ти працюєш протягом навчального року, у вільний від навчання час, твоя робоча зайнятість не повинна перевищувати:

12 годин на тиждень, якщо тобі від 14 до 15 років.

18 годин на тиждень, якщо тобі від 16 до 18 років

Це Правда: згідно з законодавством України.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ:

Після проведення гри, пропонуємо підвести підсумки та продовжити діалог з учнями, задавши їм наступні питання:

- ✓ Що нового Ви сьогодні дізнались?
- ✓ Що, на Вашу думку, було найбільш корисним?
- ✓ Що Ви для себе взяли?

Навіть, якщо не кожен учень висловить свою думку перед аудиторією, вони задумуються і краще засвоять матеріал, який Ви виклали.

Електронні джерела

ДОДАТОК 1.

Презентація, яка наглядно відображатиме той матеріал, який Ви будете викладати.

ДОДАТОК 2.

Форми експлуатації. Історії, які допоможуть дітям наглядно зрозуміти, як виглядає торгівля людьми в різних її проявах.

ДОДАТОК 3.

Методи вербування. Історії, які описують шляхи потрапляння людей в небезпечні ситуації.

ДОДАТОК 4.

Мультфільм “Трудова експлуатація” для проведення практичної частини для побудови діалогу з учнями з метою закріплення пройденого матеріалу.

ДОДАТОК 5.

Слайди “Міф чи правда”, які також можуть бути використані для проведення практичної частини для закріплення пройденого матеріалу та поглиблення знань з теми протидії торгівлі людьми.

Посилання на джерела, які були використані під час підготовки даного методичного посібника:

<https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/statistics/lang--en/index.htm>

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575540.pdf

<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-TIP-Report-Narratives-T-Z-Special-Case.pdf>

<https://www.a21.org/content/human-trafficking/gnjb89?permcode=gnjb89&site=true>

<http://stoptrafficking.org/sites/default/files/mom/IOM%20VoT%20Statistics%20UkDecem%2018%20-%20ofn.pdf>

Контакти

У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ БУДЬ-ЯКИХ ПИТАНЬ, ЧИ В РАЗІ НЕОБХІДНОСТІ ДОДАТКОВОЇ КОНСУЛЬТАЦІЇ, БУДЬ ЛАСКА, ЗВЕРТАЙТЕСЬ ДО АВТОРІВ ЦЬОГО МЕТОДИЧНОГО ПОСІБНИКА:

 facebook.com/A21UA

 instagram.com/A21UA

 info.ua@A21.org

 + 38 044 338 338 1

